

14. Полозюкова О. Е. Особенности экономики Китая на современном этапе и перспективы ее развития : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. эк. наук : спец. 08.00.14 «Мировая экономика» / О. Е. Полозюкова. — М. : 2012. — 27 с.
15. Доржиева М. Л. Особенности трансформации системы духовных ценностей в сфере морально-этических представлений в современном китайском обществе: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филос. наук : спец. 09.00.11 «Социальная философия» [Электронный ресурс] / М. Л. Доржиева. — Режим доступа к журн. : <http://www.dissercat.com/content/osobennosti-transformatsii-sistemy-dukhovnykh-tsennostei-v-sfere-moralno-eticheskikh-predsta>.
16. Институциональный анализ китайской модели: теоретическая дискуссия и прогноз: Материалы круглого стола. — М. : ИЭ РАН, 16 апреля 2009 г. / Под ред. С.Г. Кирдиной, Л.И. Кондрашовой // Вестник научной информации № 3. М.: Институт экономики РАН, 2010. — 165 с.

Іванов О. О. – аспірант кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

УДК 101.1::316 + 573.6.086.83.1 + 61:1

СУЧАСНІ БІОТЕХНОЛОГІЇ ТА ФІЛОСОФІЯ ЗДОРОВ'Я

У статті аналізуються соціально-філософські аспекти взаємодії здоров'я людини із сучасними біотехнологіями. Розкривається зв'язок духовного, соціального і біотехнологічного в контексті проблеми людського здоров'я.

Ключові слова: здоров'я, біотехнології, відчуження, ментальність, духовність.

СОВРЕМЕННЫЕ БИОТЕХНОЛОГИИ И ФИЛОСОФИЯ ЗДОРОВЬЯ

В статье анализируются социально-философские аспекты взаимодействия здоровья человека с современными биотехнологиями. Раскрывается связь духовного, социального и биотехнологического в контексте проблемы человеческого здоровья.

Ключевые слова: здоровье, биотехнологии, отчуждение, ментальность, духовность.

MODERN BIOTECHNOLOGIES AND PHILOSOPHY OF HEALTH

Socio-philosophical aspects of human health – modern biotechnologies interaction are analyzed in the article. The connection of spiritual, social and biotechnological in the context of human health problem is investigated.

Keywords: health, biotechnologies, alienation, mentality, spirituality.

Гуманітаризація проблеми людського здоров'я демонструє його належність не лише до матеріалістичного світу, а також до світу духовного, а також показує його інтегрованість як у інтраперсональне буття, так і у соціокультурну реальність. Сходження проблеми людського здоров'я до вершин піраміди цінностей сучасного індивіда, спонукає останнього більш уважно ставитись до здоров'я, що проявляється у пошуку причинно-наслідкових зв'язків здоров'я-спосіб-життя, здоров'я-соціум, здоров'я-екологія та ін.

Біосоціальність природи людини в наш час стала причиною загострення біо-онтологічних проблем у розрізі життя суспільства. Констатується поява нової стратегії суспільного розвитку – стратегії вітальності, тобто налагодження консенсусу між валеологічними, екологічними, морально-правовими та етнічними аспектами життя людини [7, с. 357]. Отже, очевидним є трансформація аксіологічної вертикалі сучасного індивіда і переорієнтація на більш духовні цінності.

Сучасний етап розвитку людства характеризується посиленням впливу біології та суміжних з нею наук на суспільне життя. На біотехнологію покладаються великі, можливо, і нездійсненні надії. Проте, без сумніву, дана наука може допомогти людству у вирішенні різноманітних проблем, в тому числі і проблем з людським здоров'ям. Серед них, запобігання невиліковним та спадковим хворобам, отримання практично цінних продуктів із відходів сільського господарства, очищення екологічно забруднених територій. Але з біотехнологією також пов'язано і багато пересторог.

Чим є біотехнологія для сучасного суспільства – добром, чи злом? Синергетика, до прикладу, дає загальну відповідь: «добро, це те, що просуває чи допомагає системі рухатись до «Бога»» [6]. Виринає нова проблема – яким шляхом і куди ж рухатиметься людство у біотехнологічну еру? Одна із можливих відповідей наступна – шляхом трансгуманізму людство простуватиме до кінця історії людини як виду *Homo sapiens* і початку нової пост-людської ери *Homo sapientissimus*, *Homo sapiens plus*, *Homo electronicus* чи *Homo technicus*.

У контексті вищесказаного прояснюються обриси духовних запитів сьогодення. Для етичної оцінки сучасних подій треба, враховуючи багаторівневість свідомості, підняти «на кілька сходинок вище», охопивши конкретну ситуацію на рівні врахування загальнолюдського досвіду. На нашу думку, досить актуальною є концепція «третьої правди» С. Кримського [7, с. 355]. За умов наявності вагомих аргументів з боку проблеми підтримання та збереження людського здоров'я на користь біотехнологій та не менш вагомих проти них з боку біоетики, необхідно шукати свій ціннісний вимір на вертикалі духовного задля холистичної оцінки багатогранності людського буття, і в тому числі соціального.

Серед інших наук, біологічні отримали сьогодні неабияку популярність, що, безумовно, відображається у духовному житті індивіда і суспільства. Зрозуміло, адже людство стоїть на порозі так званої біотехнологічної революції. У 2004 році ринок біотехнологічної продукції складав 40 мільярдів доларів, а до 2010 року цей об'єм виріс до 2 трильйонів доларів [8, с. 81].

Однією з основних передумов соціально-філософської рефлексії наслідків дифузії біотехнологій у соціальне буття є те, що біотехнологія поглинула в себе арсенал генно-інженерних методів маніпулювання спадковим матеріалом живих організмів. А так як і тіло людини також є живим організмом, то біотехнології відкривають перспективи і для людської інженерії. Надзвичайної актуальності в таких умовах набувають питання трансгуманізму, як науки про зміни людського тіла, людської сутності для покращення якості її життя та розширення людського потенціалу. Біотехнологія в поєднанні із більш ґрунтовним розумінням наукою роботи людського мозку може дати новий поштовх для виникнення соціальної інженерії, від якої, у вигляді енгеніки, відмовились передові країни двадцятого століття [12]. І, хоча із практичною реалізацією біотехнологічних проектів над людьми – багато перешкод, постає безліч актуальних питань, серед яких – як зміниться соціальна, політична, економічна та інші сфери життя суспільства за умови впровадження генної інженерії людини у реальність?

Історія дає нам достатньо прикладів негативних наслідків, породжених недостатнім контролем впровадження новітніх технологій. Тому з філософсько-історичної точки зору абсолютно обґрунтованою є потреба у регламентації біотехнологій та її контролі на рівні вищих управлінських структур. Але, здійснювати державний контроль над розвитком і впровадженням біотехнологій не так просто. До прикладу, Ф. Фукуяма пропонує попри масу складнощів, організувати міжнаціональний контроль над дослідженнями у сфері біотехнологій. Такого контролю на його думку, можна досягти шляхом типового набору дипломатичних інструментів, серед яких переговори та використання економічних та політичних важелів впливу.

З іншого боку, на думку Я. Зодерквіста та О. Барда, позиції держави постійно послаблюються в порівнянні зі зростаючою силою мультинаціональних біотехнологічних компаній [1]. Доступ до необхідної інформації допомагає вишукувати найсприятливіші умови для здійснення найбільш передових генетичних досліджень на терені країн, законодавча база яких є більш терплячою щодо біотехнологій. Очевидно, думка шведських вчених близька до об'єктивності, адже для проведення досліджень у галузі біотехнології не потрібно залучати значні фінансові активи, як у випадку ядерних технологій. Придбання обладнання і поновлення запасів реактивів для здійснення біотехнологічних, генно-інженерних розробок не потребує великих капіталовкладень.

Більш радикально з приводу спроби гальмування розвитку генно-інженерних технологій висловлюється І. К. Лісеєв, називаючи їх наївно-романтичними. «Тому подальший безпечний розвиток названої тенденції потребує удосконалення методів відомого управління усім новим комплексом досліджень і практичних розробок» [9, с. 94]. Отже, впровадження ефективної регламентації біотехнологічної галузі здійснити не так просто і це, очевидно, є необхідним.

Однак, на жаль, і філософія стикнулася із складнощами дискретно дати відповідь на конкретне питання – чи варто людству продовжувати сміливо вести дослідження у галузі біотехнологій? Адже, перш за все, необхідно вичерпно дати відповідь на запитання – що таке людина? В чому її сутність? Чи залишимося ми людьми у сучасному розумінні цього поняття, якщо проблема підтримання та збереження людського здоров'я перейде з області соматичного буття у

сферу біотехнологій?

Наприклад, Ф. Фукуяма, роздумує у цьому контексті наступним чином: «.. якщо ми хочемо знайти джерело цього переважаючого морального статусу людини, котрий ставить нас над усіма іншими тваринами і при цьому робить нас рівними один з одним як людей, нам потрібно дізнатись більше про ту підмножину властивостей людської природи, котрі не просто типові для нашого виду, але специфічні тільки для нього. І лише тоді ми будемо знати, що найсильніше за все треба захистити від майбутнього розвитку біотехнологій» [12].

Таким чином, біотехнології у XXI сторіччі актуалізуючи проблему відчуження, демонструють людині ступінь її віддаленості від своєї внутрішньої суті. Виходить, не пройшовши стадії самоідентифікації як виду, ми не можемо свідомо рухатись вперед в ногу з технологічним прогресом. Тому, очевидно правим є С. Кримський наголошуючи на тому, що «людина вже не вичерпується визначенням *homo sapiens*, бо воно абсолютизує ознаку володіння розумом» [7, с. 348]. Квінтесенція раціональних спроб людини взяти контроль над природою, трансформувавшись у концепцію ноосфери та призначивши своєю правою рукою біотехнологію, наразі стикнулася з фундаментальною екзистенційно-онтологічною проблемою – проблемою людини. Декартівське «*Cogito ergo sum*» у своєму раціоналістично-абсолютизуючому аспекті відводить нас від власного внутрішнього духовного екзистенційно-аксіологічного єства.

Згадуючи М. Бердяєва, техніка ослаблює активність людського духу, роблячи людину лише частинкою виробничого процесу. «Це і є відчуження людської природи і руйнування людини» [2, с. 303]. Вищесказане стосується і проблеми людського здоров'я в контексті біологічних технологій, адже людина майже у прямому значенні трансформується у механізм, елементи якого підлягають заміні. Це також віддаляє індивіда від самого себе, адже такі технології проблему хвороби беруть на себе. У таких умовах зникає необхідність духовної активності людини, а фокус на вертикалі цінностей людського духу зміщується вниз від духовного до тілесно-матеріалістичного.

Другий аспект відчуження у соціально-філософському ракурсі полягає у потенційній перспективі створення неконтрольованої біологічної субстанції, вірусу, мікроорганізму, наноробота, здатних заподіяти шкоду суспільству. З приводу останніх Ф. Фукуяма заспокоює: «Якщо є шанс, що вас уб'є машина, котру ви створили, ви передбачите якісь міри захисту» [12]. Якщо американський вчений і правий, то навіть зараз біотехнологія в контексті проблеми відчуження має всі шанси відділитись від людини, зробивши її залежною від благ, пропонованих даною наукою.

Ми вважаємо за доцільне розглянути вищесказане крізь призму дуалізму людини. Генетична інженерія може впливати безпосередньо на тілесну складову людини. Проте, без відповіді поки що залишається питання: як зміниться нематеріальна складова людини – її мораль, алгоритми мислення, характер, соціальність та ін.?

На думку Л. І. Сидоренко, «біотехнологія може зберегти «внутрішній природний світ» людини, природне в ній» [10]. Таким чином, біотехнологія є не лише способом впливу людини на навколишнє середовище, але і на саму себе. Проте, безперечно, для безпечної реалізації біотехнологічних проєктів, необхідним є відповідний рівень культури людини.

Як було зазначено, є потреба зміни у традиційному філософському осмисленні біологічних технологій [9, с. 94]. Явним є органічний зв'язок між конкретним біологічним дослідженням і його рефлексивно-методологічному оцінкою, що відображається в різноманітних епістемологічних моделях на різних етапах розвитку цивілізації. У контексті соціальної філософії це означає залежність когнітивних стратегій, застосовуваних до конкретної науки від соціокультурного наповнення конкретної цивілізації. Некласична наука, згідно з його думками, зараз знаходиться на такому рівні розвитку, що увага повинна приділятися не тільки об'єкту дослідження цієї науки, а і суб'єкту також. Варто пам'ятати, що останній являє собою біосоціальну єдність, здатну хворіти в індивідуальному та соціальному планах та схилбну потрапляти в залежність від благ цивілізації.

З іншого боку, біотехнологія ні при якому рівні гуманізації її застосування не може перестати бути технологією, тобто частинкою буття техніки. Перспектива генної інженерії людини одночасно зі всіма перевагами та недоліками даного методу, інтегруватиме людину у світ техніки. Тобто, людина завдяки проблемі здоров'я також може включитись у техносферу. Чи не перетвориться соціальне буття людини у антропо-технічне соціальне буття?

Безсумнівно, за останні кілька десятиліть техніка змінила людину. Темп життя значно зріс. Завдяки поширенню техніки у побуті, в людини з'явилося більше вільного часу, котрий не завжди використовується для духовного саморозвитку та творчої реалізації. Людина стає подібною до машини у метамеханізмі добування та розподілу матеріальних цінностей. Чи не стане біотехнологія

проміжною сходинкою, або ж навіть завершальним етапом перетворення людини у члена суспільства пост-людської ери?

Розвиток біотехнології формує нову реальність – біотехносферу, де живе лишається біологічним, але вже не природним. Тобто, людина зі зміненим органом вже не є природною. Натомість вона стає такою, котра зазнала змін сутнісних змін. Таким чином, це створює ґрунт для формування нової культури взаємовідносин природи та техніки, а отже людини і природи. Саме біотехнологія має всі шанси стати тим інструментом, завдяки якому наукова думка В.Вернадського набуватиме геологічної сили.

Варто також згадати і про феномен дихотомії людського знання. Антиномія між онтологічним та гносеологічним ділить знання на два потоки – так зване «небезпечне» та «попереджуваче» знання. Тобто, об'єктивна наука, в тому числі і біотехнології, є потенційно небезпечними для людства. Для попередження цього формуються нові види знання, покликані формувати необхідну культуру свідомості при користуванні новітніми технологіями. Для біотехнологій «попереджувачим знанням» є біоетика.

Отже, очевидно, що і філософські проблеми здоров'я людини тісно пов'язані зі значним розвитком біоетичної науки. У соціально-філософському ракурсі феномен біотехнології поляризується на біотехнологію для лікування хвороб та біотехнологію для покращення якостей людини. Безсумнівно, проблема людського здоров'я у площині суспільної свідомості ставить здобутки новітніх технологій у статус потенційної панацеї від багатьох страждань, стаючи вагомою підтримкою для політичних, економічних та соціальних сил, зацікавлених у проведенні аморальних досліджень та форсуванні впровадження біотехнологічних здобутків у життя. З огляду на вищесказане, надзвичайно важливим є проведення лінії розділу між біотехнологією, покликаною допомогти людині та біотехнологією, покликаною людину трансформувати.

З позицій соціальної філософії, для вирішення моральних проблем важливо в такому руслі збільшити масштаб розгляду до мінімальних складових частин соціального тіла. У наш час підвищилась складність вирішення етичних проблем дискретно за допомогою реалізації різноманітних моральних правил. У етичному рівнянні сучасності додається кількість змінних, що являють собою унікальні обставини кожної конкретної ситуації. Адже наш час – час протиріч і конфліктів різноманітних імперативів. Так, біотехнологія може допомогти людині позбутись невиліковної хвороби, але і також здатна служити плацдармом для створення біологічної зброї, направленої проти людини.

Актуальність дослідження біотехнологічних впливів на людину є поштовхом для розробки концепції біотехнологічного суспільства. Наприклад, В. Є. Карпенко досліджує взаємозв'язок у тріаді «біотехнології – загальна структура суспільства – ментальність», наголошуючи на методологічному потенціалі філософського концепту «ментальність» [4].

Розглянемо взаємовідносини у тріаді «здоров'я-ментальність-біотехнології»? Ментальність, як система думок, вірувань, навичок духу, що створюють відносно цілісну картину світу і об'єднують культурну традицію суспільства, незаперечно пов'язана із проблемою здоров'я. Остання є соціокультурною величиною, котра, як і ментальність, впирається у свідомісну, екзистенційно-персоналістичну та світоглядну складову людини. Здоров'я є певною матрицею, на якій теж формується уявлення про світ, про живу і неживу природу. Наприклад, раніше вважалось, що печінка – орган людини, що має здатність до відновлення. Історія демонструє відображення цих уявлень навіть у міфології – міф про Прометея. А от, нирки, серце – не відновлюються. Це вірування, уявлення є складовою частиною людського світогляду, який протягом тривалого часу складався у наших предків і став витоком поведінкових реакцій соціокультурного характеру. Наприклад, здобутки медицини минулого століття дозволили замінити пошкоджену нирку на здоровий донорський орган. Стереотип, що при втраті нирки хворій людині може допомогти лише інша людина руйнується з появою новітніх біотехнологічних методів, котрі дають можливість, якщо не сьогодні, то в недалекому майбутньому, виростити новий орган у пробірці та вживити його хворому.

Даний, на перший погляд, далекий від філософії приклад має ґрунтовні та далекоглядні наслідки, як для людської ментальності, так і для соціокультурного життя людей, адже біотехнологія втручається у сферу взаємодії «людина-людина», змінюючи її у конкретних прикладах на «людина-техніка». Чи буде така зміна ґрунтом для зростання самоцінності людської індивідуальності, цінності людського здоров'я і, навіть, життя? Відповідь лежить на часовій шкалі у майбутньому. Отож, в контексті соціально-філософського аналізу тріади «здоров'я-ментальність-біотехнології» очевидним є опосередкований вплив біотехнологічних здобутків через людське здоров'я на ментальність людини

та на сферу взаємовідносин «людина-людина».

Відмітимо, що П. Тищенко з цього приводу висловлюється так: «При клонуванні людина ніби сама себе роздвоює на донора і реципієнта» [11, с. 99]. Таким чином, біотехнології через здоров'я торкається проблеми самотності людини. Завдяки напрацюванням науки, людина сама для себе може бути донором. Руку допомоги тепер непотрібно чекати від собі подібного у суспільстві, адже собі подібного можна виростити в лабораторних умовах із власного ж вихідного матеріалу. Отже, людина, ніби замикається сама в собі, тому що завдяки біотехнологіям хворий індивід для себе сам є цілком і засіб. Девальвується роль ближнього у врятуванні життя індивіда, міняючись на цінну роль всемогутньої біотехнології.

Не зважаючи на те, що в останні роки філософія продовжує досить активно утверджуватись у сфері біоетики, проте відношення сучасного суспільства до біотехнологій дуже нерівномірне і часто має місце, як повне прийняття біотехнологій, так і повне їх заперечення. Наявною є проблема міфологізації науки в цілому і конкретно – біотехнології. Причина полягає у природничо-науковій некомпетентності більшості населення, що є чудовим субстратом для містифікації наукових досягнень та маніпуляцій свідомістю, а отже і суспільною поведінкою.

О. А. Жукова констатує тенденцію росту технічної та природничо-наукової безграмотності населення розвинутих країн [3, с. 65]. Важливою рисою сучасної науки є те, що процес соціальної верифікації наукових новинок Hi-Tech, в більшій мірі залежить від неспеціалістів, а іноді і від ще менш компетентного суспільства загалом. Проблема в тому, що публіка не володіє ні достатніми знаннями для сприйняття наукової інформації, ні необхідним категоріальним апаратом. Це робить необхідним переклад наукової інформації на зрозумілу для широкого загалу мову. Останнє часто є неможливим.

Яким чином можна відповісти на запитання – на що орієнтуватись при вирішенні етичних проблем, породжених біотехнологіями? Хіба лише на їх потенційну здатність допомогти людині позбавитись від багатьох хвороб? Згідно з вищесказаним, через неможливість раціонального аналізу наукової інформації, в процесі формування ставлення суспільства до біотехнологій розкривається не логічна, а емоційно-чуттєва компонента суспільної свідомості. Чим небезпечна така ситуація? Чи навпаки, можливо такий шлях є оптимальним, якщо брати до уваги теорію кордоцентризму Г. С. Сковороди, П. Д. Юркевича та ін.? Зрозуміло, що ці проблеми повинні стати об'єктом дослідження спеціалістів як у галузі соціальної філософії, так і філософії освіти.

Як писав М. Бердяєв, «Потрібно не заперечувати наукові відкриття техніки, а духовно оволодіти ними» [2, с. 303]. Так, біотехнологія в контексті здоров'я людини, ставить останню в умови необхідності духовної активності для трансформації своєї ціннісно-сміслової парадигми у співзвучності із внутрішньо-персоналістичним та зовнішнім соціокультурним буттям.

Соціально-філософський аналіз стрімкого розвитку біотехнологій показує актуальність проблеми свободи у трикутнику «здоров'я-соціум-біотехнологія». У даній ситуації ми маємо на увазі біотехнологію саме як промислове виробництво. Більше того, проблема свободи постає в різних формах по обидва боки демаркаційної лінії, сформованої проблемою здоров'я. Специфіка даної ситуації полягає у тому, що зі сторони хворого індивіда на протидію свободі стає необхідність, а зі сторони біотехнології – відповідальність.

Вищесказане ілюструється наступним чином. Свобода виробника біотехнологічної продукції, наприклад, генно-інженерного інсуліну, контролюється модусом відповідальності за життя і здоров'я пацієнтів, що отримуватимуть даний гормон. Наслідком зміщення рівноваги у системі «відповідальність-свобода-виробника» на користь останньої було б, наприклад, ігнорування потреб хворих у якісній продукції чи ігнорування біоетичних вимог. З іншого боку, відповідальність хворого у даному випадку замінюється на необхідність, яка його змушує користуватись генно-інженерним гормоном за відсутності альтернативного способу якісного підтримання своєї життєдіяльності. Результатом є ріст соціального прошарку діабетиків, принципово залежних від біотехнологічної індустрії. У дискурсі піднятої проблематики постає абсолютно закономірне питання – чи є сенс біотехнологічним фірмам дозволити собі втратити прибуток від реалізації генно-інженерного інсуліну, маючи ідеального постійного споживача їхньої продукції? Причому кількість споживачів постійно зростає. Так до 2011 року в порівнянні із 1980 кількість хворих на діабет у світі подвоїлась і складає приблизно 350 мільйонів. В Україні таких хворих – понад мільйон чоловік [5].

Отже, проникнення біотехнологічних здобутків у соціальне буття людини через людське здоров'я породжує філософську дискусію, покликану дослідити взаємодію людини з біотехнологіями на різних рівнях. Як видно з даної роботи, наявним є взаємозв'язок як на рівні людського тіла, так і на

рівні більш нематеріальних ступенів соціального буття, таких як світогляд, ментальність, і загалом – людська духовність. Стрімкий розвиток біотехнологій проблематизує потребу самоідентифікації людини як виду, висувуючи необхідність пошуку нових концепцій розуміння людини. Постають питання про можливі зміни соціальної і політичної сфер людського буття у майбутньому. Серед сучасних біотехнологій – промислова біотехнологія, генетична інженерія, клітинна інженерія, а також харчова біотехнологія та ін. Необхідним є прикладання духовних зусиль сучасною людиною для розв'язання проблеми підтримання та збереження її здоров'я, а також для того, щоб не стати відчуженою від самої себе у повному протиріч соціальному бутті сучасного трансформаційного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бард А. Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма / Александр Бард, Ян Зодерквист; [Перевод с шведского языка]. — СПб.: Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2004. — 252 с.
2. Бердяев Н.А. Царство духа и царство кесаря. / Н.А. Бердяев. — М. Республика, 1995. — С. 288-356 / [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://krotov.info/library/02_b/berdyaev/1947_40_02.html
3. Жукова Е. А. Роль науки в создании образов биотехнологий / Е. А. Жукова // Биотехнология и общество. Сборник материалов форума «Биотехнология и Общество», ассоциированное мероприятие II международного конгресса «ЕвразияБио», 12 апреля 2010 г., Москва / Под ред. Р. Г. Василовой, В. Е. Лепского — М.: Изд-во «Когито-Центр», 2010. — С. 63—67.
4. Карпенко В. Е. Философско-методологический потенциал концепта «ментальность» в осмыслении биотехнологического аспекта / В. Е. Карпенко // Биотехнология и общество. Сборник материалов форума «Биотехнология и Общество», ассоциированное мероприятие II международного конгресса «ЕвразияБио», 12 апреля 2010 г., Москва / Под ред. Р. Г. Василовой, В. Е. Лепского — М.: Изд-во «Когито-Центр», 2010. — С. 70—73.
5. Кількість хворих на діабет у світі подвоїлась [Електронний ресурс]: BBC. Новини. День у житті України, — 26.06.2011. — Режим доступа: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2011/06/110626_diabetes_world_ok.shtml
6. Косарев В.В. Трансгуманизм и синергетическая философия / В.В. Косарев // Международные чтения по теории, истории и философии культуры (Дифференциация и интеграция мировоззрений), — СПб., 2004, — №20, — С. 296.
7. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії / Сергій Борисович Кримський. — К.: Вид. дім «Киево-Могилянська академія», 2008. — 367 с.
8. Лепский В. Е. «Квазиавтономные биосреды» как катализатор развития социальных процессов / В. Е. Лепский // Биотехнология и общество. Сборник материалов форума «Биотехнология и Общество», ассоциированное мероприятие II международного конгресса «ЕвразияБио», 12 апреля 2010 г., Москва / Под ред. Р. Г. Василовой, В. Е. Лепского — М.: Изд-во «Когито-Центр», 2010. — С. 80—92.
9. Лисеев И. К. Праксеология биоинженерии в контексте новой онтологии и аксиологии / И. К. Лисеев // Биотехнология и общество. Сборник материалов форума «Биотехнология и Общество», ассоциированное мероприятие II международного конгресса «ЕвразияБио», 12 апреля 2010 г., Москва / Под ред. Р. Г. Василовой, В. Е. Лепского — М.: Изд-во «Когито-Центр», 2010. — С. 93—96.
10. Сидоренко Л.І. Світоглядно-етичні засади біотехнологічної моделі природокористування / Лідія Іванівна Сидоренко // Філософські читання пам'яті Павла Копніна. — К., 1997. — С.92—98.
11. Тищенко П.Д. Био-власть в эпоху биотехнологий / П. Д. Тищенко. — М., 2001. — 177 с.
12. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции / [Пер. с англ. МБ. Левина]. — М.: ООО “Издательство АСТ”: ОАО “ЛЮКС”, 2004. — 349 с. — (Philosophy).

Карасев В. И. – доктор философских наук, член-корреспондент Академии педагогических и социальных наук, г. Москва

УДК: 112

**СОЦИАЛЬНАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ: НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ
МЕТОДОЛОГИИ ИСТОРИКО-ФИЛОСОФСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ**

Статья посвящена некоторым методологическим аспектам историко-философского исследования социальной трансформации.

Ключевые слова: социальная трансформация, методология, глобализация.

**СОЦІАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ
МЕТОДОЛОГІЇ ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Стаття присвячена деяким методологічним аспектам історико-філософського дослідження соціальної трансформації.

Ключові слова: соціальна трансформація, методологія, глобалізація.

**SOCIAL TRANSFORMATION: SOME ASPECTS OF METHODOLOGY
OF HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL STUDIES**

The article is devoted to some methodological aspects of historical and philosophical study of social transformation.

Keywords: social transformation, methodology, globalization.

В современной науке существует точка зрения, что глобализация, понимаемая как всеохватывающий интеграционный процесс на базе финансовых и технологических достижений западной цивилизации выступает ведущей тенденцией современного развития. Однако, с нашей точки зрения, во-первых, пока об этом как о главной тенденции мирового развития говорить преждевременно. Нельзя выводить функцию из неопределенного аргумента. Во-вторых, корректность исследования диктует необходимость говорить, по крайней мере, о трех центрах тенденции, в основании которых лежат свои ресурсы интеграции, например, западная культура и евро; американские финансы и доллар; азиатские наркотики и иена. Наконец, в-третьих, прежде чем делать обобщающие выводы, необходим исторический, логический и структурно-функциональный анализ процесса глобальных перемен с тем, чтобы понять, является ли он носителем восходящей или нисходящей линии социального развития современного человеческого сообщества.

Глобализация, таким образом, - категория, параметры которой в системе современного знания трудно определимы. С одной стороны по своему содержанию она практически так же широка, как основные понятия процесса социальных изменений. С другой стороны, феномен глобализации многогранен. Он, по сути, затрагивает все области общественной жизни, включая такие сферы как экономика, политика, социальная сфера, идеология, культура, наука, идеология, экология и др. Процессы, которыми сопровождается глобализация, еще только разворачиваются, основной своей частью располагаясь в области чистого, а не наличного бытия. Они проявляются чаще всего не как доминанта, а как тенденция. Общественному сознанию еще предстоит адаптироваться как к выходу основных процессов жизнедеятельности за привычные границы государств, так и к имеющему место сжатию исторического времени. Так, если на ранних этапах становления современных цивилизаций материальная и культурная среда обитания человека менялась приблизительно за тысячелетие, а затем за 200 - 300 лет, то к началу XX! века этот срок сократился до 20 - 30 лет, то есть оказался соизмерим с так называемым циклом смены поколений.¹

В мировом процессе имеет место диалектическая взаимосвязь всех субъектов, как процесса международного разделения труда, так и международного права, в полном объеме этого понятия. Подобная система предполагает не уничтожение элементов и форм собственной организации и управления, которых нет в объекте (системе) сравнения, но, напротив, использование всего того лучшего, что, являясь исторически и организационно, наиболее адекватным внутреннему строению и

¹ См.: Глобализация мировой экономики и проблемы развития России / под общ. ред. В. Д. Кривога. - М., 2001, с. 3